

Відгук

офіційного опонента на дисертацію Людмили Федорівни Соколенко на тему «Організаційно-економічні засади управління екологічною безпекою в системі регіонального природокористування», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

Актуальність теми. Сучасне природокористування, незважаючи на прийняття чисельних законодавчих актів та нормативних документів як на рівні держави, так й окремих регіонів, продовжує продукувати екологічні проблеми та здійснювати значний негативний вплив на об'єкти довкілля. Очевидним, є те що декларативність та неефективність регуляторних дій у сфері природокористування мають соціально-економічні витoki. Найдраматичнішими з них є: по-перше, неусвідомлення суспільством екологічної небезпеки, зумовленої функціонуванням економічної системи; по-друге, нерозуміння керівниками всіх рангів кумулятивних та мультипліційних зв'язків між прибутковістю суб'єктів господарювання, наповненістю місцевих бюджетів та рівнем екологічної безпеки в регіоні.

Зазвичай дослідження екологічних загроз, фінансової та економічної безпеки здійснювалися в різних галузях науки і не давали повної уяви про те, наскільки взаємопов'язаними є економіко-фінансові та екологічні процеси. Науковцями обґрунтовувалися альтернативні концепції як природокористування, так й забезпечення фінансової стійкості регіонів і, зокрема, суб'єктів господарювання. Тому дотепер бракувало об'єднуючої теоретичної платформи для оцінювання векторів взаєморозвитку екологічної та економічної систем.

Відтак можна стверджувати, що розроблення теоретичних та методологічних підходів до вивчення проблем управління екологічною безпекою у сфері природокористування, обґрунтування стратегій забезпечення екологічної та фінансової безпеки у їх логічному і системному взаємозв'язку є на часі, а дисертаційне дослідження Соколенко Л. Ф. є актуальним та практично значимим.

Основні наукові положення, висновки, пропозиції, що сформульовані у дисертації, їх новизна і ступінь обґрунтованості та достовірність. Зміст та обсяг дисертаційної роботи, опублікованих наукових праць та автореферату дають підставу стверджувати, що основні положення, висновки і пропозиції, викладені у дисертації, мають наукову новизну і є певним внеском у теорію і методологію економіки природокористування.

ОДЕРЖАНО

Сумським державним
університетом

Вх. №

2440

20 ЛИС 2015

Наукова новизна роботи відображена у низці теоретичних узагальнень, методологічних принципів та пропозицій, що мають прикладну спрямованість.

У дисертаційному дослідженні Соколенко Л. Ф. вперше запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання фінансово-екологічної безпеки регіону. Визначальним є те, що дисертантом була доведена необхідність концептуального поєднання екологічних та фінансових ризиків (підрозділ 1.3, стор. 50-60; підрозділ 2.1, стор. 63-64), що послугувало теоретичною платформою для розроблення методики розрахунку інтегрального показника рівня фінансово-екологічної безпеки регіону. Зазначена методика складається з послідовних, логічно ув'язаних модулів, які дозволяють: а) діагностувати існуючий стан екологічних та фінансових загроз за допомогою фінансових та екологічних індикаторів (підрозділ 2.3, стор. 92-93, стор. 112-115); б) визначити ступінь взаємозв'язку між ними (підрозділ 2.3, стор. 100-102); в) врахувати ступінь мінливості цих взаємозв'язків під впливом ризиків природного та антропогенного характеру (підрозділ 2.3, стор. 104-108); г) систематизувати етапи оцінювання рівня фінансово-екологічної безпеки регіону (підрозділ 2.3, стор. 111).

Авторським надбанням здобувача є розроблення окремих наукових підходів до управління фінансово-екологічною безпекою регіону (підрозділ 3.1, стор. 123, 126-130), серед яких важливо зазначити: методику побудови матриці, за якою можна вибрати стратегії регіонального розвитку, що дозволяють збалансувати екологічні ризики та фінансові можливості (підрозділ 3.1, стор. 134-143; підрозділ 3.3, стор. 163-164).

Заслугує на схвалення розкриття сутності поняття «фінансово-екологічна безпека регіону», в якому концептуально поєднані взаємовпливи зумовлені екологічними наслідками та фінансовими можливостями функціонування суб'єктів господарювання в регіоні (підрозділ 2.1, стор. 66-67, підрозділ 2.2, стор. 85-87).

Варто відзначити запропоновану та обґрунтовану систему принципів забезпечення фінансово-екологічної безпеки, які дозволяють узгодити фінансові ресурси регіону з фінансовою потребою, що може забезпечити уникнення екологічних загроз, та відповідно скоординувати діяльність суб'єктів господарювання (підрозділ 2.1, стор. 70-73).

Методичний інструментарій, що дозволяє здійснювати розрахунки необхідних фінансових ресурсів для покриття потенційних екологічних збитків та втрат, та враховує коефіцієнт збалансування рівнів екологічної небезпеки та фінансових можливостей (підрозділ 3.2, стор. 143-162, підрозділ 3.3, стор. 163-177), безумовно має практичну значимість.

Важливо засвідчити, що теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації, які викладені у дисертаційній роботі, розкрито та обґрунтовано на засадах економіки природокористування, державних фінансів, теорії управління. Розрахунки, які наведені в дисертації,

здійснені з допомогою методу економіко-статистичного аналізу, графічного аналізу. Здобувач продемонструвала володіння системним підходом, методами аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення й порівняння, що дало змогу обґрунтувати основні концептуальні висновки дисертаційної роботи.

Теоретичні узагальнення, висновки і рекомендації, запропоновані Соколенко Л. Ф. є апробованими на міжнародних та вітчизняних конференціях і знайшли відображення у 21 науковій праці, з яких 9 надруковані у наукових фахових виданнях.

Вищевикладене дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота Соколенко Л. Ф. є достатньо обґрунтованою. Наукові положення та висновки, що викладені у дисертації, можна вважати достовірними.

Значимість наукових результатів для науки і практики та рекомендації щодо їх подальшого впровадження. Теоретичні положення, методологічні принципи та практичні рекомендації, розроблені у дисертаційній роботі Соколенко Л. Ф., є певним науковим здобутком, що може бути використаним при формуванні та реалізації екологічної та фінансової політики в регіоні. Наукові підходи до забезпечення екологічної безпеки природокористування в регіоні з огляду на фінансові аспекти цього процесу мають наукову цінність і практичну значимість.

Основні положення, висвітлені у дисертації, знайшли відображення у низці практичних вдосконалень, про що свідчать довідки від Департаменту екології, паливно-енергетичного комплексу та природних ресурсів Сумської обласної державної адміністрації, Комунального підприємства «Сумижилкомсервіс» Сумської міської ради. Теоретичні та методичні надбання дисертанта були використані у навчальному процесі Сумського національного аграрного університету.

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. При загальній позитивній оцінці дисертаційного дослідження, необхідно також вказати на окремі дискусійні положення:

1. Здобувач, систематизуючи в історичному аспекті концепції природокористування, не виділив і не обґрунтував особливості регіонального природокористування (підрозділ 1.1., стор. 27.), що дозволяє стверджувати про неповне розкриття змісту підрозділу 1.1, «Еволюція підходів регіонального природокористування».
2. На нашу думку, робота значно виграла б, якби дисертант у підрозділі 1.2. «Роль та місце екологічної безпеки в системі регіонального природокористування» навів би авторське визначення поняття «система регіонального природокористування», в якому ідентифікував б зв'язок між функціонуванням такої системи та екологічної безпекою в регіоні.

3. Характеризуючи стратегії управління фінансово-екологічною безпекою регіону (підрозділ 3.1, стор. 134-143), дисертант стверджує, що для стратегії приросту безпеки необхідно збільшення величини іноземних інвестицій, спрямованих на досягнення сталого розвитку. На нашу думку, більш доцільним було б запровадження регуляторних дій держави, які б суттєво мотивували вітчизняних підприємців інвестувати в екологічно орієнтований бізнес та розвиток екологічного маркетингу.
4. При визначенні рівня фінансово-екологічної безпеки регіону (підрозділ 2.3, стор. 109) здобувач техногенно-екологічну безпеку оцінює в цілому, без врахування особливостей екологічного впливу різних галузей національної економіки. На нашу думку, кожна галузь має свій ступінь негативного екологічного впливу на об'єкти довкілля, який бажано було б врахувати за допомогою коригуючих коефіцієнтів. Також до показників природно-екологічної безпеки можна було додати індикатори, за якими оцінюють стан екологічних систем, або хоча б біорізноманіття.
5. Бажано було б аналіз інвестиційної, бюджетної та фінансової безпеки регіонів, а також рівнів антропогенного та природно-екологічного ризику в регіоні здійснити у динаміці, при наймі за три роки, а не лише за 2014 р. (підрозділ 3.2., стор. 156-162).
6. Інформація, викладена на стор. 13-17 є зайвою і не вписується і загальний контекст підрозділу 1.1. Досить невдалим є графічне ранжування регіонів за матричним підходом (підрозділ 3.3, стор. 163).

Зазначені зауваження жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки роботи, і можуть лише слугувати предметом дискусії під час захисту дисертації.

Загальний висновок. Вважаю, що дисертаційна робота Людмили Федорівни Соколенко на тему «Організаційно-економічні засади управління екологічною безпекою в системі регіонального природокористування», є актуальним і завершеним науковим дослідженням, в якому запропоновано нове вирішення наукових завдань стосовно застосування організаційних та фінансових інструментів для забезпечення екологічної безпеки регіону, що має певне значення для теорії і практики економіки природокористування.

Наукові положення, висновки і пропозиції містять елементи наукової новизни, мають теоретико-методичне обґрунтування та практичну значимість, є статистично підтвердженими та у повній мірі достовірними. Зміст автореферату співпадає з основними положеннями дисертаційної роботи.

Зміст дисертації відповідає її темі та профілю наукової спеціальності 08.00.06. – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища. Результати дослідження відображають виконання завдань відповідно до поставленої мети. Дисертаційна робота є науковою працею, виконаною згідно з існуючими вимогами.

Автор дисертаційної роботи – Соколенко Л. Ф. – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук із спеціальності 08.00.06. – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Офіційний опонент:
провідний науковий співробітник
відділу економіки природокористування
в аграрній сфері Інституту агроекології
та природокористування НААН,
доктор економічних наук, професор

Н. В. Зіновчук

ПІДПИС ЗАСВІДЧЕНО
Завідуючий
відділом кадрів

16.11.2015 *Григорас O.Ill*